

UNA CONSUETA DE LA CATEDRAL DE GERONA

POR

JOSÉ GRAHIT Y GRAU

En la Catedral gerundense existían en el siglo pasado dos consuetas. Una en muy mal estado de conservación, compuesta de unas 50 páginas sueltas, sobre cuyo texto primitivo otras manos hicieron abundantes enmiendas. El otro manuscrito, más breve, completo y cosido, carecía de las dos primeras páginas. En él se describían algunos hechos contemporáneos con citas de personas y, además de todo lo concerniente al modo de tocar las campanas, contenía las obligaciones referentes al cierre y apertura del templo, la asistencia a los canónigos y beneficiados en ceremonias litúrgicas, y otras.

Antiguamente los campaneros eran frailes legos que cuidaban de todo lo de la Catedral, en la que hacían vida y muerte. Uno de los últimos, fallecido en 1870, era un tal Fra Jaume, hombre meticoloso y ordenado, único que poseía alguna instrucción superior a la de los demás.

Después vinieron actuando de campaneros los seminaristas mientras cursaban la carrera.

Por carecer de fecha y firma se ignora cuándo y por quién se redactó. Las indagaciones efectuadas llevan al convencimiento de que ellos mismos las escribían y enmendaban a medida que había cambios en el modo de tocar, y era creencia general que la segunda de las Consuetas se debía al citado Fra Jaume.

El transcriptor de ella, el Rdo. Juan Perramón, Maestro de Capilla que fué hasta hace poco de la Seo, suprimió lo que no se refería a la forma de tañer las campanas, corrigió la redacción y la ortografía, y, para mayor comprensión la hizo preceder de dos «Taules», quien la cedió al escritor José Gibert y éste la ha puesto en nuestras manos.

Leída con detención, hemos creído de interés su publicación junto con unas notas aclaratorias para hacer resaltar las variaciones observadas, dignas de mención, comparándola con la que regía prácticamente en nuestra mocedad.

Hela, pues, aquí:

TAULA I

NOMS VULGARS DE LES CAMPANES DE LA CATEDRAL SEGONS L'ORDRE DE MAGNITUD

- 1.— El *Bombo* o campana grossa. Està al centre del campanar. Es impossible voltar-la i sols s'hi toquen batallades.

Sirve, además, para señalar las horas del antiquísimo reloj instalado en la torre catedralicia, cuya esfera aparece pintada en la cara en que existe el balconcillo de la estancia de los campaneros.

- 2.— La *Capitular*. S'anomena així perquè amb ella es senyala tot el relatiu al Capítol i als Canonges.

Como luego se verá, tenía muchos otros usos aparte el que se indica.

- 3.— Campana de la *Mare de Déu*, amb la que s'anuncien les festivitats de la Verge.

Se la distinguía además, con el nombre, también vulgar, de la «Confraria de l'Esperança o de Nostra Senyora», en atención a ser utilizada para anunciar los entierros de los fieles del barrio de la Catedral, llamados de «Confraria oberta», a los que podían asistir cuantos sacerdotes lo desearan.

Asimismo tenía como nombre vulgar el de «Maria».

- 4.— La *Dominical*, amb la que es senyalen les Dominiques.

Otras misiones, que luego se reseñarán, le estaban encomendadas.

- 5.— Campana *Nova*, l'última posada en el campanar.

Ocupaba el ventanal de la parte norte, al lado de la *Peixetera*. Se rompió y refundió con el nombre de *Narcisa*, que ya ostentaba su antecesora.

- 6.— La *Quotidiana*, que serveix per a anunciar l'entrada al cor diàriament.

Después de colocada en 1896, la *Narcisa* moderna, ésta cuidaba dia-

riamente de anunciar la entrada al coro por la mañana. Por la tarde estaba encomendado a la *Quotidiana* excepto los días que en el altar mayor se encendían seis cirios, en que lo hacía la *Dominical*.

7.—La *Bramamorts*, que es toca pels difunts. Anuncia també el que es refereix als beneficiats de la Seu.

Cuando fallecía el Obispo o alguno de los Beneficiados participaba la triste nueva al pueblo, así como dejaba sentir su sonido plañidero en el acto del entierro, de las honras fúnebres y el día de la Conmemoración de los Difuntos.

También servía para tocar el Viático de los feligreses de la Seo, lo que se efectuaba con el badajo, por cuya misión se llamaba, vulgarmente, la del *Combregar*.

Si era hombre el enfermo, vibraba 27 veces y si pertenecía al sexo femenino, 18.

8.—La *Peixetera*. S'anomena així perquè en altre temps en que les comunicacions de Girona amb els pobles de la costa eren més difícils, l'arribada de peix fresc (que avui es publica amb pregó del nunci) s'anunciava amb aquesta campana. Es toca a les set del matí els dies de dejuni i d'abstinència de carn, perquè —diuen els campaners— a l'anar a la «compra», les dones ho tinguin present.

Luego de dadas las siete por el reloj de la Catedral, tañía, pues, la *Peixetera*, durante unos minutos, aunque a decir verdad los buenos católicos no olvidaban tales días y por nada ni por nadie hubieran infringido el precepto de la Iglesia, aparte de que todas las hacendosas «senyores i majores» de casa solían tener en lugar visible de la cocina el calendario de los expresados días de ayuno y abstinencia.

9.—Campana de les *Excomunions*. Existia en el centre del campanar. Avui com que l'Església no fulmina excomunions individuals, ja no hi és.

Fué rota, según hemos oído referir, así como la antecesora de la «*Narcisa* moderna», en 1873, a causa del desaforado repique que efectuaron los republicanos en celebración del triunfo de sus ideales.

No nos explicamos cómo podía estar en el centro del campanario, cuyo lugar ha ocupado en toda ocasión la *Beneta* o *Bombo*.

10. — Campana del *Combregar*. Es la mateixa *Bramamorts* amb la qual es senyalen també els combregars.

Les dues grosses. Sovint trobem en la Consueta aquesta expressió que es refereix a les campanes *Capitular* i *Mare de Déu*.

Las demás, excepto la *Beneta*, todas tenían una menor dimensión.

Les *matraques*. Són un artefacte de fusta amb el qual es fan tots els tocs i senyals el Dijous, Divendres i Dissabte Sants, mentre no es poden tocar les campanes. Està format per dues rodes, cada una de les quals és un conjunt de masses que, en giravoltar, piquen l'una sobre l'altra.

No hemos visto más que una rueda. Esta, al ser movida por una cuerda, producía un ruido sordo, mate, impresionante y adecuado a la santidad de tales días.

11.— Campana del mal temps. Amb ella s'assenyalaven, abans, les tempestats. És, segons sembla, la campana de la *Mare de Déu*.

Tocaba, y no sola, como luego veremos, al acercarse una de aquellas frecuentes — mucho más frecuentes que hoy — tempestades del primer cuadrante, con su negra cerrazón, «vent de grop» y gran aparato de rayos y truenos, que infundía cierto espanto cual si se acercara el fin del mundo. Se dejaba *dreta* hasta que había pasado la tormenta.

12.— Campana dels *Quarts*, així dita perquè marca els quarts. Està fixa en el campanaret vulgarment nomenat «la basilla».

Esta y la *Beneta* son las dos únicas supervivientes de la furia iconoclasta de 1936. Por ello pueden oirlas vibrar aún los gerundenses, si bien, al parecer, no suenan con tanta claridad como antes, sin que sepamos la causa.

El autor de la Consueta, inexplicablemente, dejó de mencionar la de la *Oració*, también conocida por la *Petita* por ser la de menor tamaño de las que existían en la torre catedralicia, con todo y usarse desde 1831 en que se construyó para el indicado fin.

TAULA II

VOCABULARI DELS TOCS DE LES CAMPANES
DE LA CATEDRAL DE GIRONA

Batallades. Són els tocs que es fan, d'un a un, estirant la corda lligada al batall.

La cuerda no se ataba, sino que provista de un gancho de hierro, éste se unía al final del badajo, para lo cual el campanero se encaramaba al punto elevado de la campana mediante una escalera de mano alta y recia, que se apoyaba en los brazos del instrumento metálico sonoro.

Repic, repicó, repicar. Es un conjunt de batallades molt seguides, però que es toquen amb la mà arran del batall, a fi de tocar-les més de pressa.

Esta definición si bien puede ser la general, por lo que se refiere a las campanas de la Seo gerundense, no expresa claramente cómo se efectuaba el repique, pues éste hubiera resultado imposible de llevarse a cabo dada la considerable altura en que estaban instaladas.

Se practicaba el *trittleig*, nombre éste más usual en Gerona que el de repicar, mediante la cuerda unida al badajo del modo explicado, sujetándose previamente la campana en posición algo inclinada o levantada.

Bogar. Consisteix en què, estirant la corda lligada al capçal de la campana, aquesta volta alternativament a una banda i altra, picant el batall contra les parets de la campana.

Voltar. Significa dar la vuelta, lo que no ha efectuado nunca — felizmente — ninguna de las campanas que han existido en Gerona.

Assentar la campana. Fer, tot bogant, que la campana resti quieta amb la boca enlaire i el capçal a baix.

Alçar la campana. Es el mateix.

Volcar la campana. Es el mateix.

Deixar dreta la campana. Es deixar-la «assentada».

Deixar anar. Consisteix en què, quan la campana està dreta, se la remou de la seva posició i es deixa que ella sola es pari, poc a poc, quedant aleshores en posició normal, o sia amb la boca a baix i el capçal enlaire.

Fer tocs. Cada «toc» consisteix en bogar la campana primer a un costat, després a l'altre, i per fi assentar-

la. Fer «tocs» és repetir els «tocs» a petits intervals.
Remenar les campanes. Consisteix en bogar varies campanes a l'hora i una estona sense assentar-les.

Así bien se aplicaba el verbo *remenar* cuando, en vez de todas o varias, se tañía una sola sin dejarla levantada o boca arriba.

Senyalar (l'ofici, el sermó, etc.) Es fer a intervals una sèrie de «tocs», la qual s'acaba «deixant anar» les campanes amb «remenament» o sense ell.

Casi siempre se efectuaba sin «remenament».

Campana. Tocar campana. Es un toc especial per a senyalar sermó o bordons a l'ofici. Es fa amb la campana de la *Mare de Déu* a la vigilia, al «toc d'ànimes».
Tocar la Minerva. S'anomena «Minerva» la funció que es fa a la Catedral cada tercer diumenge de mes. Al matí, després de l'ofici, hi ha processó amb el Santíssim. Per a senyalar-la, a la vigilia, a la primera Oració del vespre, es toquen les dues grosses soles.

En el presente siglo se anunciaba con la *Capitular* sola y la procesión circulaba por el interior del templo, yendo detrás del Santísimo un número considerable de fieles.

Tocar al-leluia. Consisteix en remenar a l'hora, totes les campanes durant una estona més llarga que de costum.

Así se practicaba el Sábado Santo a las diez, al entonar el sacerdote, en el oficio, el esperado y emocionante *Gloria in excelsis Deo*.

Lo iniciaba la *Beneta* con un hondo suspiro, todo alegría, efectuado con el badajo, al que seguía otras frecuentes *batallades* mientras sus sonorísimas compañeras eran *remenades* festivamente.

Toc de fi. Es el primer que es fa, en anunciar la mort del Sr. Bisbe, d'un canonge o d'un beneficiat. Es toca diferent campana, segons sia el difunt.

Para el Pastor diocesano doblaban todas las campanas, incluso la *Bramamorts*.

El *toc de fi* se hacía en todos los templos parroquiales y sufragáneos de Gerona cuando expiraba un feligrés de la respectiva demarcación eclesiástica.

Tritlejar, tocar a trilllo. Es el mateix que repicar.

En los repiques generales no tomaba parte la *Bramamorts*.

CONSUETA DELS CAMPANERS DE LA CATEDRAL DE GIRONA

Distribuïda la cendra es va a senyalar l'ofici i tot seguit es toca a sermó, i es fan tocs fins que es comença l'Epístola.

Des d'avui fins el Dijous Sant inclusiu, al punt de les set del matí es toca a dejuni.

Publicació de la Butlla. Quan comença Prima s'assenta la campana de la *Mare de Déu* sola, es fan tocs fins que ha tornat la processó; i quan entra a l'església, s'alça la *Dominical* i es fan tocs amb les dues mentre la processó volta dins de l'església; i en començant l'ofici, es deixen anar i es remenen totes, i es toca a sermó. El dissabte, campana.

Tal como está redactado el precedente párrafo, parece indicar que la procesión salía de la Seo y regresaba a este templo.

No recordamos haber visto «assentar» la *Mare de Déu* ni hacer toques con ella y sí sólo con la *Dominical*.

La procesión desde el último cuarto del siglo XIX sale por la puerta principal de la iglesia de Nuestra Sra. del Carmen y se dirige a la Catedral siguiendo las calles de Ciudadanos, Abeuradors, Rambla, antes llamada de la Libertad, Platería, Quatre Cantons, Forsa y Subida de la Catedral por las «Escala de la Mare de Déu de la Pera» y le acompañaba la música militar.

Difunts en la Quaresma. Quan hi ha vespres de difunts en la Quaresma, per a tocar a Completes es toca, com els demás dies, mitja hora; el primer quart amb la campana de l'*Oració* i l'últim quart amb la del *Combregar*.

Quan comença el cor, es deixen anar.

Esta forma descrita no es de nuestra época y si la anteriormente explicada.

Vot de Sant Narcís en la Quaresma. A la vigília, acabat d'alçar Déu, de l'últim ofici, es toquen bordons, perquè les Vespres són solemnes.

Les Completes es toquen amb la campana del mal temps.

Sant Narcís en la Quaresma. Com els demás dies, la Prima es toca amb la campana de la *Mare de Déu*. Acabat Prima, s'alcen les dues grosses i es fan tocs fins que es comença el primer ofici; aleshores es dei-

xen anar i es remenen totes. Les Vespres es toquen amb les grosses.

Quan acaben Sexta, també es remenen totes les campanes per l'ofici de Fèria.

A la tarda, per a tocar a Completes, es fa amb la campana del mal temps. Quan comencen les Completes es toquen batallades per a senyalar la processó. Després s'assenta la campana de la *Mare de Déu* i es fan tocs fins que ha tornat.

Todas estas formas por demás varias y solemnes quedaron reducidas a tocar Vísperas con la *Mare de Déu* y la *Capitular* para anunciar el oficio y la procesión, durante el curso de la cual la últimamente citada, de vez en cuando, difundía a los cuatro vientos su espléndida, magnífica y sin igual voz y daba a la tarde primaveral el característico y gratisimo aire de gran fiesta.

Dia de Sant Josep. El dia de Sant Josep, per a tocar a Matines, es toca tres quarts abans, començant a tocar a les 8. Acabat Prima, es remenen totes les campanes per a l'ofici de Sant; i acabat Sexta, se'n remenen dues per a l'ofici de Fèria.

Dia 25 de març: l'Anunciació de Maria. A la vigília, després que s'ha alçat Déu a l'últim ofici, es toquen bordons. A la tarda, es toquen Completes amb la campana del mal temps. A les vuit, campana.

El dia de la Mare de Déu, es fa el mateix que el dia de Sant Narcís, però no hi ha processó.

Diumenge del Ram. Acabat Prima es toca la benedicció dels rams. En començar la Calenda, s'assenta la campana de la *Mare de Déu* i la *Dominical* i es fan alguns tocs. Quan són al primer salm de Tertia, es deixen anar les dues juntes. Després d'haver distribuït els rams s'han d'assentar les campanes per a la processó, que són: La *Mare de Déu* i la *Dominical*; i es fan tocs. Al començar l'ofici, es remenen totes.

Podemos añadir que también tomaba parte en la festividad del día la *Capitular*, como así lo hemos constatado.

El que es fa a la tarda. A la tarda s'entra a les tres. Quan s'ha deixat anar les Vespres, es toquen batallades amb la campana grossa per a la «Vera Creu». Acabades les Completes, hi ha el sermó de la preparació de les Quaranta Hores que no s'ha de tocar.

Acabat el sermó, s'alcen la *Capitular* i la *Mare de Déu*, i es fan tocs fins que Nostramo està exposat; aleshores es deixen anar i es remenen totes. Les Oracions es toquen a les hores acostumades. Avui i demà es tanca a les deu, alabat sia Déu!

Durante la sorprendente visió plástica de la ostentación del *Lignum Crucis*, vulgarmente llamada *Papus*, que muy pocos gerundenses conocen, se cantaba el *Vexilla Regis*, pieza musical impresionante del siglo XVI.

Dimarts Sant.— Començant Prima, s'assenta la *Capitular* i la *Mare de Déu* i es fan tocs fins que Nostramo és reservat. Ara hi ha sermó de gràcies, que no es toca.

En el presente siglo se anunciaba a son de campana el último sermón, a las siete de la mañana y al reservarse S. D. M. se *remenaven* largo rato todas las campanas en la forma acostumbrada, con frecuentes notas de la *Beneta*.

Dijous Sant.— Quan són a Nona, s'assenten les dues campanes grosses i es fan tocs; i quan són a Glòria es deixen anar i es remenen totes una estona, un xic més que les demés vegades. A la tarda es toquen Completes amb les matraques.

Dissabte Sant.— A l'entonar el Glòria, es toca al-leluia una bona estona. També es toca a Sanctus. Les Vespres no es toquen.

A la tarda les Completes es toquen amb la campana del mal temps. Al vespre, campana.

Aunque no se haga de ello mención, también se utilizaban las matracas durante el Jueves, Viernes y Sábado Santos (en este último día hasta el *Gloria*), en el momento en que se tocaban las Oraciones o el *Angelus* y en el de señalar la entrada al coro.

Iniciaba el toque de Aleluya, una fuerte vibración de la *Beneta*, que se nos antojaba más fuerte que de costumbre. Seguidamente se movían todas las campanas excepto la *Bramamorts*, mientras el *Bombo* dejaba sentir con frecuencia su grave y sonora nota en *do sostenido* que se confundía armónicamente con las demás de rica y varia sonoridad.

Pasqua de Resurrecció.— Al matí es toquen Matines amb les campanes grosses. També es toca el Te Deum. El demés com de costum.

Entre lo de costumbre, cabe hacerse mención del toque de bordones del modo típico y solemne ya explicado.

Sínodo. A la vigilia campana. Els dies en què hi ha Síno-
do, el Capítol entra a les vuit i els Rectors a les
nou. Quan alcen Déu a l'ofici conventual, s'alcen les
dues grosses i es fan tocs fins que volen començar
l'ofici dels Rectors; aleshores es deixen anar i es re-
menen totes menys la grossa.

Es toca a *Sanctus*, alçar Déu i a sermó.

La «grossa que no es remenava», era la *Beneta*.

Per Sant Marc. Per Sant Marc i les rogacions, a la vigi-
lia hi ha campana cada dia.

Santa Creu. A la vigilia, campana. A Tercia, es toquen
la *Capitular* i la *Mare de Déu*, fent tocs fins comen-
çar l'ofici; aleshores es deixen anar i es remenen totes.

Vigília de l'Ascensió. A la tarda, bordons. Al vespre,
campana.

Dia de l'Ascensió. A tres quarts de dotze s'assenten les
dues grosses i es fan tocs fins a les dotze; aleshores
es deixen anar i es remenen totes. De les dotze a la
una es van tocant batallades; quan es reserva (a la
una) es remenen totes, i després es toca l'Oració.

Durante el indicado espacio de tiempo se celebraba la tradicional y grávida Hora *Nona* con sus cantos, salmos y rezos emocionantes, las cuatro espirales blancas de incienso elevándose ante el cuerpo Eucarístico de Jesús radiante de luces y rayos de sol coloreados a través de los antiguos y sorprendentes ventanales, y la vía sacra convertida en artística alfombra de flores de exquisita fragancia.

Las *batallades* se efectuaban, aunque no se menciona en la Consueta, con la *Beneta*, cada tres o cuatro minutos, y no varias seguidas, como podría parecer tal como está redactado, sino de una en una.

A las doce menos cuarto, modernamente, se *assentaba* solamente la *Capitular*. Al exponerse y reservarse el Santísimo, se movían todas las campanas durante un buen rato mientras la *Beneta* vibraba por medio de sendas percusiones.

Santa Espina. A la vigilia, campana. El divendres abans
de la Pasqua de l'Esperit Sant es fa la processó de la
Santa Espina. Quan han alçat Déu, s'assenten les
dues campanes grosses i es fan tocs durant la pro-

cessó. Quan la processó és acabada es deixen anar les dues grosses.

Vigilia de Pasqua de l'Esperit Sant. A l'entonar el Glòria es remenen totes les campanes un xic més que els demés dies.

Dia de Pasqua de l'Esperit Sant. Al vespre, campana.

Recordamos bien que en este día, por la mañana se tocaba a oficio como en los días de las grandes solemnidades y por la tarde «bordons».

En cierto momento del oficio se observaba la antigua costumbre de repetir con el órgano unas mismas notas graves imitando el vuelo en descenso del Espíritu Santo.

Ensaig de Corpus. El dimarts després de Pentecòstès, acabat l'ofici, hi ha processó per l'església. Quan ja s'ha tocat a alçar Déu, s'assenta la campana de la *Mare de Déu*, i es fan tocs durant la processó. A la vigilia campana.

Santíssima Trinitat. Hi ha bordons a la vigilia; les Vespres són cantades i les Matines són resades. Al vespre, campana.

El dia de la Santíssima Trinitat hi ha sermó.

Quatre Sants Màrtirs. Hi ha bordons a l'ofici. Al matí, per a tocar l'entrada a cor, es fa amb la campana de la *Mare de Déu*; quan acaben Tèrcia, s'assenten les dues campanes grosses i es fan tocs fins que comença l'ofici; aleshores es deixen anar i es remenen totes. Si hi ha sermó, es toca.

A la vigilia, campana.

Corpus Christi. A la vigilia, tocada l'Oració de migdia i del vespre, es repica mitja hora.

El dia de Corpus la processó surt a les sis de la tarda. A un quart i mig de sis es comença a repicar, es repica durant mitja hora i després s'assenten les dues grosses i es fan tocs durant la processó.

Quan s'ha acabat, es deixen anar i es remenen totes.

Por la mañana se anunciaba el oficio en la forma de costumbre en las festividades principales del año.

La reserva del Santísimo, después de entrada la procesión, se efectuaba del mismo modo ya explicado en otro lugar.

Los alegres repiqueteos antes mencionados duraban medio cuarto cada uno de los tres, con dos pausas intermedias de igual extensión. Modernamente se redujo a media hora.

Octava de Corpus. Durant l'octava s'exposa Nostramo al matí, abans de començar Prima i a la tarda abans de començar Vespres. Tota l'octava hi ha ofici de canonges i es remenen totes les campanes.

També es remenen totes sempre que s'exposa i reserva.

A las seis de la tarde salía la procesión. Un cuarto de hora antes la anunciaban la *Capitular* i la *Mare de Déu*. El séquito religioso aparecía por la puerta principal y entraba por la de los Apóstoles, daba la vuelta al interior del templo y se reservaba con acompañamiento de órgano. Durante la procesión se tocaban ambas campanas de vez en cuando.

Vigilia de Sant Joan. A la tarda es toquen bordons. Les Vespres i Completes són cantades, les Matines resades. Al vespre, campana.

Sant Fere. En la vigília i dia de Sant Pere es fa tot com el dia de Sant Joan. Però hi ha processó abans de l'ofici i sermó.

Sant Jaume. El mateix.

Vigilia de l'Assumpta. Tocada l'oració de migdia, s'assenten les dues grosses i es fa un toc cada cinc minuts fins la una, en què es deixen anar soles.

Dia de l'Assumpta. A la tarda la processó surt a les sis. Per a tocar la processó primerament es toquen batallades amb la campana grossa; quan són a Completes s'assenten les dues grosses i es deixen una estona dretes; i quan la processó està per sortir, es fan tocs amb les dues grosses. Durant la processó es van fent tocs i quan s'ha acabat, es deixen anar i es remenen totes.

No hemos oído nunca las *batallades* que según se indica se efectúan con la *grossa* o *Beneta*.

Es de notar la omisión, por el redactor de la Consueta, en cuanto al oficio de la mañana, que tenía lugar en la hora de costumbre, a las diez, y se tocaba como en las fiestas «anyals».

Cap d'octava. El dia de cap d'octava de l'Assumpta, les Vespres, Completes i Matines són resades.

El Te Deum i Laudes són cantats. Quan són al tercer nocturn, s'assenten les dues campanes grosses i es fan tocs fins que la processó és acabada.

La procesión salía a las seis de la tarde por la puerta principal, entraba por la de los Apóstoles, daba la vuelta al interior de la Basílica y en la Sala Capitular se rezaba un responso.

Nativitat de Maria. Hi ha bordons. Les Vespres són cantades, les Matines resades. A la vigília, campana.

A las siete de la mañana se cantaba un oficio, publicado por la *Mare de Déu*, en el altar de la «Mare de Déu de Gràcia o de Bellull», también conocida por la del «Claustro». El piso de éste se cubría de espliego y durante la misa se repartían ramitos de albahaca confeccionados por las Capuchinas.

A las diez también había oficio señalado por la *Mare de Déu*.

Dia 2 d'octubre: l'Angel de la Guarda. Quan són a alçar Déu de l'ofici, s'assenta la campana de la *Mare de Déu*, i es fan tocs durant la processó. A la vigília, campana.

La Dedicació de l'Església. Hi ha bordons. Les Vespres són cantades, i les Matines resades. La processó es toca amb les dues grosses; la Prima amb la *Mare de Déu*. El dissabte, campana.

Roser. Si el Roser entra en el primer diumenge d'octubre, hi ha bordons i es fa tot com el dia de la Dedicació. Quan no entra en el primer diumenge, només hi ha bordons a l'ofici.

Sant Narcís de 29 d'octubre. A la vigília, bordons. Les Vespres i Completes són cantades, les Matines resades. A les vuit, campana.

El dia de Sant Narcís al matí, quan s'ha tocat a alçar Déu, s'assenta la *Capitular*. Acabat Nona, el Capítol marxa a Sant Feliu a celebrar l'ofici; un poc abans de marxar es fan tocs i es deixa dreta fins que acaben; i quan surten es tornen a fer alguns tocs fins que el Capítol és dintre la Catedral, i aleshores es deixa anar sola.

Vigília de Tots Sants. Es toquen bordons. Les Vespres i Completes són cantades. Les Matines són resades. A les vuit, campana.

Dia de Tots Sants. Quan comencen a cantar les Vespres de difunts, s'assenten totes les campanes i es fan tocs fins que són acabades. Després de tocar a mort, s'assenten la *Quotidiana* i la *Nova* per les Matines; i quan les comencen es deixen anar.

Al vespre, tocada la primera Oració, s'assenta la campana *Bramamorts* i es fa un toc cada cinc minuts i cada quart es deixa anar. A les set s'assenten totes les campanes i es fa un toc cada cinc minuts fins a

les vuit; aleshores es deixa anar i es toca l'Oració a les ànimes.

Nota: Abans es tocava a morts fins les onze de la nit, i l'any 1837 amb motiu de la guerra que durà set anys ens digueren que no toquéssim sino fins les vuit, i encara continua. A mi em sembla que en temps de pau es podria tocar fins les deu, al menys.

El toque hasta las ocho de la noche era cosa corriente a últimos del siglo XIX y en el primer cuarto del actual. La *Bramamorts* empezaba a monologar a eso de las cuatro de la tarde.

Dia de Difunts. El dia de la Commemoració dels difunts, al matí, per a tocar l'entrada al cor, es comença tres quarts abans. El primer quart es toca amb la *Quotidiana* sola i l'últim quart amb la *Bramamorts*; i quan es deixa anar, es remena la *Quotidiana*.

Començat el cor, s'assenten totes les campanes; es fa un toc cada mig quart, poc més o menys, mentre duren les Matines dels difunts, i quan són acabades es deixa anar. A Sexta s'assenten les campanes per a senyalar l'ofici de difunts, es fan un o dos tocs i es deixen dretes per a les absoltes. Acabat l'ofici hi ha les absoltes; a cada absoluta es fa un toc.

Vigilia de la Puríssima. Al matí es toca a dejuni. A la tarda es toquen bordons. A les vuit, campana.

Nota: Ara es repica mitja hora després de tocar l'Oració de migdia i del vespre i també abans de sortir la processó.

Por ignorarse la fecha de esta Consueta, no es posible saber cuando empezó tal innovación.

El repique tenía la condición de general, ya que todas las campanas de la ciudad tomaban parte en semejante manifestación de honor y alegría.

Dia de la Puríssima. Hi ha processó abans de l'Ofici. També hi ha sermó. A la tarda hi ha processó; es fa el mateix que el dia de Corpus.

Desde la liberación de la ciudad, se efectúa después del Oficio.

A las dos y cuarto se tocaba *bordons*. A las cuatro se efectuaba el repique anunciador de la procesión pero sólo a cargo de las campanas de la Catedral.

Per les Tèmpores de Nadal es toca a dejuni cada dia. Nadal: el que es fa. El dia abans de la vigilia de Nadal

es canten Laudes, i en començar-les es remenen totes les campanes.

Vigilia de Nadal. Per a tocar a Prima, es toca el primer quart amb la campana *Quotidiana* i l'últim quart amb la campana de l'*Oració*; a les nou es deixen anar juntes. Després s'alça la campana de la *Mare de Déu* per la Calenda i es fan alguns tocs; en començar la Calenda es deixa anar.

A la tarda, per a entrar al cor el Capítol, s'avisava. Des de l'any 1856 es fa de la següent manera: S'entra a Vespres a dos quarts de tres, es toquen amb les campanes grosses. Les Matines són a les deu del vespre. La missa del Gall és al punt de la mitja nit.

El día de Navidad y en el siguiente, a primeras horas de la tarde resonaba por todo el ámbito de la ciudad el majestuoso toque de *bordons*.

Dia de Nadal. A les sis del matí s'entra a cor a Prima i després es canta la missa d'Aurora. A dos quarts de deu comença Tèrcia.

A la tarda les Matines de Sant Esteve són cantades.

Del modo com es toca quan les matines són a les deu de la nit. A un quart de deu es comença a tocar, i es toca el mateix que si es cantessin a la tarda. El Te Deum no es toca. A dos quarts de dotze s'assenten les dues grosses i es fan tocs fins que toquen les dotze; aleshores es deixen anar i es remenen totes. Advertint que mentre toquen hores, no es poden tocar batallades amb la grossa pel perill de trencar-la.

A dos quarts de sis del matí s'assenta la campana de la *Mare de Déu* i es fan alguns tocs fins les sis, en que es deixa anar i es remenen totes.

A les nou s'assenten les dues grosses per a tocar l'entrada al cor, es fa un toc cada mig quart i a dos quarts de deu es deixen anar les dues juntes.

L'ofici es toca amb les dues grosses. Si el senyor Bisbe no celebra, hi ha processó abans de l'ofici.

Es de nuestro recuerdo que se tocaba bordones a las diez menos cuarto de la víspera de Navidad, siendo escuchado con la natural emoción y sorpresa.

Nota: Del modo com es tocà quan morí el Papa. El dia abans dels funerals es tocà toc de fi, que fou a la tarda, acabat el cor. Es tocà nou quarts de seguida; els sis primers quarts amb la *Capitular* sola, fent un toc

cada mig quart i deixant anar a cada quart. Els tres últims quarts es toquen totes les campanes però no es deixen anar fins que s'ha acabat de tocar.

De la mateixa manera que s'ha fet pel toc de fi, es fa al vespre, tocada la primera Oració, i el dia dels funerals al matí.

Mitja hora abans de començar l'ofici, s'alcen les campanes i es fan alguns tocs fins que es comença l'ofici i es deixen dretes per a les absoltes, durant les quals es fan alguns tocs.

El dia 16 de juny del 1860 es feren uns funerals pels que havien mort a la guerra dels «Marruecos» i es tocà de la següent manera: El dia 15 a la tarda, acabat el cor, s'alçà la *Capitular* sola i es tocà mitja hora, fent un toc cada cinc minuts i deixant-la anar a cada quart. Passada la mitja hora, s'alçaren totes menys la *Bramamorts* i també es tocaren mitja hora, fent un toc cada cinc minuts; però no deixaren anar fins a l'acabar.

Al vespre, tocada la primera Oració, es tocà una hora, el mateix que el toc de fi que s'havia fet a la tarda.

El dia 16 començarem a tocar a dos quarts de cinc del matí i també tocàrem una hora, com el toc de fi. A dos quarts de deu es feren dos tocs amb la *Capitular* que duraren mig quart cada un, deixant-la anar a cada toc. A tres quarts de deu, s'assentaren totes i es feren tocs fins que es començà l'ofici i es deixaren dretes per a les absoltes.

Las dos notas precedentes las hemos copiado aunque en realidad no formen parte integrante de la Consueta, para que se vea la importancia que revestia el modo especial de doblar las campanas de la Catedral en casos como los expresados en ellas.

Del modo que es toquen els aniversaris. El dia abans, tocada la primera Oració del vespre, es toca un quart la campana *Nova* i es fa un toc cada cinc minuts; passat el quart, es deixa anar.

Després s'assenten la campana de la *Mare de Déu*, la *Dominical* i la *Nova*, es toquen batallades amb la grossa i al cap d'un quart es deixa anar.

El dia de l'aniversari, un quart abans de començar-lo, s'assenten les campanes dites, es fan un parell de tocs i es deixen dretes per a les absoltes.

Per a tocar la Novena de l'Assumpta. Un quart i mig

abans de començar-la, s'assenta la campana de la *Mare de Déu* i es fan tocs fins que volen començar. El mateix es fa per a tocar les Completes dels Sants Quatre Màrtirs.

Per a tocar la Minerva els Tercers Diumenges. Si hi ha dos oficis, quan són a Sanctus del primer, s'assenten la *Capitular* i la *Mare de Déu* i es deixen dretes fins que exposen Nostramo. Quan és exposat, es fan alguns tocs; en començant l'ofici, es deixen anar i es remenen totes. Quan comencen la processó, es tornen assentar les dues grosses, es fan alguns tocs i quan reserven, es remenen totes. Si no hi ha més que un ofici, s'assenten les campanes quan són a Tèrcia; el demés es fa igualment.

A Sanctus i a l'alçar Déu sempre s'hi toca a l'últim ofici.

El redactor de la Consueta dejó de mencionar la important manera de señalar la festa en la víspera de la Minerva. Després de la primera Oració de la noche se levantaba la *Capitular* hasta dejarla «assentada». Luego hacía varios toques con su voz abaritonada, sonorísima y solemne (por algo vulgarmente se la llamaba la «Reina» de las campanas gerundenses) toque siempre escuchado por nosotros con admiración hondísima y satisfacción plena.

Tocar les pregàries. Sempre que hi ha pregàries, a la vigília, campana. Quan en les pregàries no hi ha més que les lletanies, a Sanctus o després d'alçar Déu, s'assenta la campana de la *Mare de Déu*; i quan comencen la processó, es fan tocs fins que és acabada. Quan per pregàries es diu un ofici, mitja hora abans de començar-lo s'assenta la *Capitular* i la de la *Mare de Déu* i es fan tocs fins que es comença; aleshores es deixa anar i es remenen totes.

Nota: Del modo que tocàrem el combregar general quan combregaren el Sr. Bisbe Don Fulgencio Lorente i Monton. Es tocaren 27 batallades bastant solemnes amb la campana *Capitular*; després assentàrem la campana i férem tocs mentre durà el Combregar; i quan Nostramo fou tancat en el Sagrari, es deixà anar sola.

¡Qué soledad y depresión de ánimo causaba en tales ocasiones la voz solitaria y entristecida de la añorada *Capitular*!

Del modo que tocàrem la mort del dit Sr. Bisbe. Pel

toc de fi tocàrem nou quarts de seguida; els sis primers amb la *Capitular* sola i cada quart la deixàrem anar; els últims tres quarts amb totes menys la del *Combregar*. Al vespre del mateix dia que morí, tocà la primera Oració, tocàrem nou quarts el mateix que pel toc de fi (morí el dia 17 de gener del 1862).

El dia 18 a les sis del matí ja ens posàrem a tocar, i tocàrem nou quarts com pel toc de fi. A la tarda, després de les Vespres, el Capítol i la Comunitat pujaren a cantar una absoluta i quan marxaren, alçàrem les campanes i férem alguns tocs i quan tornaren a ésser a l'església, deixàrem anar. Al vespre també tocàrem nou quarts.

El dia 19 a les sis del matí també tocàrem nou quarts. A la tarda també anaren a cantar una absoluta i tocàrem el mateix que el dia abans. Al vespre també tocàrem nou quarts.

Del modo que es tocà el dia de l'enterrament. A les vuit assentàrem la *Capitular* sola i la tocàrem una hora fins que sortiren per a fer la processó, fent un toc cada cinc minuts i deixant-la anar cada quart. Quan estaven per a sortir, s'assentaren totes i es feren tocs durant la processó i es deixaren dretes per l'ofici; un poc abans de començar-lo es feu un o dos tocs i quedaren dretes per a les absoltes. A la tarda del mateix dia, es cantaren Vespres de difunts i en començar-les s'assentaren les campanes i férem alguns tocs i a l'acabar-les deixàrem anar.

Al vespre, tocada la primera Oració, també tocàrem nou quarts com els demés dies.

El dia 21 es feren les honres. A les vuit entraren al cor i cantaren Matines de difunts i quan les començaren, assentàrem les campanes i férem tocs mentre duraren i després deixàrem anar. Un poc abans de començar l'ofici, les tornàrem a assentar i férem un parell de tocs i les deixàrem dretes per a les absoltes, durant les quals férem un toc a cada absoluta.

Modo de tocar per a exposar quan els rius entren a la ciutat. Així que avisen, s'assenta la campana *Capitular* i la de la *Mare de Déu*; es fan tocs amb les dues fins que exposen; aleshores es deixen anar i es remenen totes. Mentre Nostramo està exposat es toquen batallades amb la campana grossa. Quan avisen per a reservar, es tornen a assentar les dues gros-

ses; i en l'acte de reservar es deixen anar i es remenen totes.

Tocs de foc i de somatent. Per a tocar a foc es toquen de tres en tres batallades amb la campana grossa; i per a tocar a somatent es toquen batallades seguides, el mateix que quan es deixa anar a missa.

La campana *grossa* es la *Beneta*. Para el toque a somatén se repetían los badajazos tres veces, separadas cada una de ellas por un breve silencio.

Ni que decir tiene la gran alarma que llevaba al corazón de los pacíficos gerundenses ambas maneras de avisarles del peligro que corrían.

El toque de fuego no recordamos haberlo oído.

Del modo que es toquen les processons de les tardes.

Quan s'han deixat anar les Vespres, es toquen batallades amb la campana grossa, i quan són a Completes, s'assenten les campanes del modo següent: En la processó de la Puríssima s'assenten la campana *Capitular* i *Mare de Déu*, es van fent tocs durant la processó, i quan ha entrat, es deixen anar. Ara hi ha alguns anys que el Senyor Bisbe fa repicar.

El dia 18 de març, Vot de Sant Narcís, es toca la campana de la *Mare de Déu*.

Per Corpus, el mateix que per la Puríssima.

Per l'Assumpta també es toquen les dues grosses.

Per totes les processons de pregàries i jubileus, es toca la campana de la *Mare de Déu* sola, tant si són al matí com a la tarda. Igualment per a la processó de la Butlla.

El mencionado repique que dispuso el Obispo, es el que se efectuaba antes de salir la procesión.

La procesión del Voto de San Narciso, en el presente siglo se anunciaba por medio de la *Capitular* la que efectuaba los toques acostumbrados durante el curso de aquella hasta que entraba en el templo, y la de la Bula mediante la *Dominical*.

El que es fa quan el Bisbe predica. El dia abans es toca un quart la campana *Capitular*. Després de deixar anar es toca l'Oració de les ànimes. El sermó es toca amb la *Capitular*.

Possessió dels Canonges. Per a tocar a possessió dels Canonges, s'alça la *Capitular* tres vegades fins arribar dreta. Per les dignitats el toc és doblat.

La posesión se acostumbraba a efectuar después del oficio conventual. El modo de tocar de la *Capitular* expresaba claramente la ceremonia que se celebraba.

Quan torna el Bisbe. Quan torna el Sr. Bisbe de fora Bisbat, es repica així que es veu.

Modernamente se suprimió esta salutación al Prelado.

Dies en què hi ha sermó. Les quatre dominiques de l'Advent, la Puríssima Concepció, Sant Esteve, els Reis, etc.

Dies en què hi ha campana, a l'Oració de les ànimes. Hi ha campana tots els dies en què s'han tocat bordons a les Vespres i també se'n toca encara que solament hi hagi bordons a l'ofici (per tocar-lo es fa amb la campana *Capitular* i *Mare de Déu*).

Hi ha campana sempre que l'endemà hi ha pregàries, com és algún ofici o lletania, o algun Te Deum. També hi ha campana el dissabte del diumenge de la primera Dominica d'Advent, el dissabte de la Dominica de Septuagèsima i els dos següents, i també els dissabtes dels diumenges en què hi ha les Quaranta Hores.

També el dissabte del diumenge de la publicació de la Butlla. També en la vigília dels dies de Sínodo, i sempre que a l'endemà hi hagi alguna funció extraordinària, i també tots els dies que s'expressen en la Consueta. Si l'endemà hi ha sermó, es fan alguns tocs per a senyalar-lo.

Jamás hemos oído campana mediante la *Capitular* i si solamente con la *Mare de Déu*. Para el sermón también se usaba esta campana.

Dies en què hi ha bordons. La Circumcisió, Reis, Candelera, etc.

Del modo que es toca els dies en què hi ha bordons.
Per a tocar a Vespres. Primerament es toquen quatre batallades amb la campana grossa, després s'assenten la *Capitular* i *Mare de Déu* i passat mig quart es fan dos tocs amb les dues. Es deixen anar, quan toquen els quarts: primerament la de la *Mare de Déu* i després la *Capitular*. Durant l'últim quart es toquen amb la *Quotidiana* i la *Nova*; al començar el cor, es deixen anar i es remenen totes menys la del *Combregar*.

Quan les Matines són cantades, es toca el mateix que per les Vespres. Si són resades, s'assenten la *Quotidiana* i la *Nova*, es toca mig quart amb les dues, i en començar les Matines, es deixen anar les dues juntes.

Sempre que hi ha bordons, es toca a Prima amb la campana de la *Mare de Déu*. Per a tocar l'ofici, s'alcen la *Capitular* i *Mare de Déu* i es fan alguns tocs. Si hi ha processó, s'assenten després de Sexta; si no n'hi ha, després de Tèrcia. Quan solament hi ha bordons a l'ofici, s'acostuma a tocar a Prima amb la campana de la *Mare de Déu*.

De nuestro recuerdo las Vísperas se tocaban así: tres cuartos de hora antes del coro, después de cuatro *batallades* espaciadas de la *Beneta*, la primera en alzarse era la *Capitular* a la que seguía la *Mare de Déu* hasta que quedaban quietas en posición inversa a la natural. Entre tanto la propia *Beneta* continuaba tañendo fuertemente. Al medio cuarto ambas campanas mayores hacían por separado un toque quedando de nuevo *asentades*.

Al cuarto y media hora siguiente, hacían lo propio que la *Capitular* y *Mare de Déu*, respectivamente, la *Dominical*, la *Quotidiana* y la *Peixetèra*.

Cuando daba la hora de entrar los capitulares al coro se removían todas juntas por el orden seguido al empezar, dejadas a su propio impulso mientras la *Beneta* daba fortísimos badajazos hasta que todas enmudecían.

Modo de tocar quan ha mort un canonge. Així que avisen, es toca mitja hora la *Capitular* sola. Es fa un toc cada cinc minuts i cada quart es deixa anar. Passada mitja hora, s'assenten les campanes següents: la *Capitular*, la *Mare de Déu*, la *Dominical*, la *Quotidiana* i la *Nova*. Amb la grossa es toquen batallades. Es fa un toc cada cinc minuts amb totes i passat el quart es deixa anar.

Allò mateix que s'ha fet pel toc de fi, es fa al vespre del dia abans dels funerals i de les honres, tocada la primera Oració (abans es feia al matí tocada l'Oració). Un quart abans de començar l'ofici, s'alcen les mateixes campanes i es fan dos o tres tocs i es deixen dretes per a les absoltes, en les que s'acostuma a fer un toc a cada absoluta. Quan estan per sortir de l'església per anar a la casa, es fan tres tocs amb la *Capitular* sola, pujant-la fins a mig lloc cada vegada.

Fets el tres tocs, s'assenten totes i es van fent tocs fins que acaben les absoltes.

Allò mateix que es fa per un Canonge es fa per un Beneficiat; però no es toquen la *Capitular* ni la grossa i es toca la del *Combregar*.

Modo de tocar quan hi ha les Quaranta Hores. A tres quarts de vuit del mati s'assenta la campana de la *Mare de Déu* i es fan tocs fins a les vuit, en que es deixa anar i es remenen totes. Es remenen totes cada vegada que s'exposa y reserva.

A l'hora regular es toca per a entrar al cor. L'ofici és de canonges, i es remenen totes les campanes. A la tarda un quart abans d'exposar, es toca com al mati, si es diumenge; perquè els demás dies de la setmana no es toca més que l'entrada al cor.

El diumenge en que hi ha les Quaranta Hores no hi ha processó abans de l'ofici. Acabat Tercia, s'assenten les campanes de la *Mare de Déu* i *Dominical*, i es fan tocs; en començar l'ofici es deixan anar i es remenen totes. Si s'escau que el diumenge hi hagi bordons, per a tocar l'ofici s'assenten la *Capitular* i la *Mare de Déu*.

No estará de más consignar, por vía de aclaración, que en cuantas ocasiones se *remenaven* todas las campanas, el *Bombo* daba sendas percusiones.

Del modo que es toca per un Te Deum. Quan hi ha un Te Deum per coses de Govern i hi assisteixen les autoritats, el dia abans es toca campana a l'última Oració del vespre. El dia del Te Deum, mitja hora abans de començar-lo s'assenten la *Capitular* i la *Mare de Déu* i es fan tocs fins que es comença; aleshores es remenen totes.

Si fan repicar, s'acostuma repicar a la vigília, mitja hora després de l'Oració primera del vespre, i el dia del Te Deum mitja hora abans de començar-lo.

Tales repiques hace muchos años que prácticamente fueron suprimidos pues en ninguna ocasión los recordamos.

Del modo que es toca a mal temps. Quan es veu que hi ha mala cara i que amenaça tempestat, s'assenta la campana *Peixetera*, es fan dos o tres tocs i es deixa anar; i quan ha acabat de tocar, s'assenta la campana de la *Mare de Déu* i es fan tocs mentre dura la

tempestat. Si aquesta és molt greu, també s'assenta la *Dominical*, i es fan tocs amb les dues fins passat el perill. S'acostuma a deixar-les dretes.

Hace tiempo que está suprimido.

Modo de tocar diariament. Sempre que el cor comença per Prima, es toca mitja hora la campana *Quotidiana*; si la Prima és cantada, es toca la campana de la *Mare de Déu*.

Quan el cor comença per Matines, es toca tres quarts abans: el primer quart es toca amb les dues campanes, la *Quotidiana* i la *Nova*, i l'últim quart amb la *Nova*.

Quan l'endemà és semidoble, si es resen les Matines a la tarda anterior, no es toca sino una campana per les Matines i en començar-les es remena la *Nova*. Quan hi ha dos o tres dies seguits de semidoble, a les Vespres no es toca més que una campana; però a l'últim dia se'n toquen dues.

Sempre que el cor comença per Vespres, es toca tres quarts abans; i quan comença per Completes, es toca mitja hora la campana de l'*Oració*.

Quan es resa de Dominica, les Matines es toquen amb la campana *Dominical* i la Prima també.

Modo de tocar a Vespres de Difunts en la Quaresma. En la Quaresma, per a tocar a Completes, es toca mitja hora la campana de l'*Oració*. El dia en què hi ha difunts, es toca el primer quart amb la campana de l'*Oració* i l'últim quart es toca amb la campana *Bramamorts*. L'endemà, per a tocar a Prima, es toca el primer quart amb la campana *Quotidiana* i l'últim quart amb la campana *Bramamorts*; i es deixen anar juntes.

No hemos oído la *Bramamorts* ni la de la *Oració* en tales casos.

Del modo que es toca quan hi ha Sinodo. Un quart i mig o mitja hora abans d'entrar els Rectors al cor, s'assenten la *Capitular* i *Mare de Déu*, es fan alguns tocs, i quan es comença l'ofici es deixen anar i es remenen totes menys la grossa.

En l'ofici dels Rectors es toca a Sanctus i a alçar Déu. Quan s'han tocat les batallades d'alçar Déu, es toca a sermó que és acabat l'ofici.

El segon dia del Sinodo es toca de la mateixa manera que el primer. Després d'alçar Déu, es toca a sermó.

Hasta aquí la Consueta. En ella no se describe el modo de tocar las Oraciones en honor de la Virgen y la llamada de las ánimas. Y bien lo merece en atención a la forma peculiar y expresiva en alto grado, siempre usada en Gerona.

La primera, al romper el alba, y la de mediodía se hacían de igual modo. A la hora señalada, tañía la campana de la *Oració* durante unos momentos y al quedar en posición normal, la *Beneta* dejaba sentir tres veces su sonora voz. A cada una de ellas respondían unísonamente, todas las campanas de la ciudad con tres vibraciones seguidas producidas con el badajo, al mismo tiempo que se levantaba majestuosa la *Narcisa* del gótico campanario de San Félix, aumentando el número de gratísimas resonancias.

En la de la noche, un cuarto de hora antes de la acostumbrada, según la estación del año, la *Petita* o de la *Oració* de la Catedral se dejaba «asentada».

Al medio cuarto justo hacía un toque para dejarla de nuevo boca arriba y al llegar la hora precisa blandía a su propio impulso y cuando había callado por completo entraba en acción la *Beneta* y las demás del recinto gerundense del modo ya referido.

Y en la última, o sea la de las ánimas, llamada vulgarmente la del *Parenostre a les ànimes*, de nuevo la *Petita* o de la *Oració* dejaba sentir su timbre cristalino y dulcísimo y al quedar inmóvil sonaba tres veces la *Beneta* sin que ninguna otra de la ciudad respondiera, equivaliendo en realidad al verdadero toque de silencio u hora de queda, tras el cual todo callaba, hasta la Oración matutina.

Tampoco se mencionan en la Consueta los repiques que se hacían al entrar en la ciudad el nuevo Obispo, al visitarla el Arzobispo o el Nuncio apostólico, o al posesionarse el Santo Padre, como también se omitió el toque diario anunciador de la elevación, en el oficio conventual, efectuado éste por la *Mare de Déu*alzada hasta media altura y al enmudecer vibraba tres veces solemnemente la *Beneta*.

Nos ha movido a dar a conocer la descrita, anotada y comentada Consueta por si se estimase conveniente adaptarla al número más reducido de campanas con que hoy cuenta la torre catedralicia gerundense.

De la simple lectura de la misma el más lego en la materia comprenderá la suma importancia que antiguamente se daba a las diversas formas

de expresión y de comunicación asignadas a las campanas, todas solemnisimas, y la emoción que forzosamente debían causar y causaban a los gerundenses en general y a los devotos de las campanas en particular, adentrándose hasta lo más recóndito del ser humano, y cómo debían gozar sintiendo y *entendiendo* el lenguaje convencional pero atractivo de cada una de las campanas de nuestra Basílica, así en los momentos de júbilo y alborozo, como en los de tristeza y en los de pregón de las fiestas religiosas y demás del culto, desde el de la entrada cotidiana al coro, al oficio solemne de las grandes festividades y al sin par del grave y majestuoso de bordones en la tarde de las principales fiestas del año.

De ser aceptada nuestra sugerencia no hay duda correría parejas la nueva modalidad práctica con la fastuosidad con que en el decurso de los siglos ha celebrado la Catedral de Gerona los actos, valiéndole desde remotos tiempos el título de «Maestra de ceremonias y de gravedad de culto».